

РАДИВИЛІВ – свого роду в'їзні ворота для тих, хто з європейських країн їде на Рівненщину, в край лісів, озер і боліт.

Це земля древніх міст і великих шляхів, які сполучають Захід зі Сходом. Земля людей – різних і несхожих, та все ж поєднаних повітрям, що ним вони дихають, і самою землею, по якій вони – ступають. Територія області – трохи більше 20 тисяч квадратних кілометрів. Не так вже й мало. Всього лиш уполовину Швейцарії чи Нідерландів, виразно помітних на географічних мапах. Або Ліван і Кіпр, узяті разом. Чи Ямайка й Пуерто-Ріко. Чи, скажімо, центрально-американська держава Сальвадор. Щоразу, знаходячи цю країну на глобусі, думаєш, що ось і наша область така сама завбільшки. Рівненщина. Полісся. Наш край. Вічно межова, порубіжна, гранична земля.

Ще якихось сто років тому за Радивилівом починалася вже Австро-Угорщина, а під час останньої війни – «дистрикт Галичина». Зі сходу за Корцем до 1939-го лежала УРСР, і з нею разом – велика радянська імперія. Далі на схід кордонів уже не було аж до самої Камчатки. В цьому мали нагоду переконатися чимало уродженців Рівненщини після «золотої вересня» 1939 року. Невидима лінія фронту пролягала у наших лісах і в сорокові, і навіть ще у п'ятдесяті роки.

А щодо кордонів природних: межа поліської та лісостепової зон також пролягає по області, поділяючи південну частину від північної. І як докази цього порубіжжя – оборонні споруди на обширах нашого краю: фортеця в Дубні, замки в Корці, Клевани, Острозі, і Тараканівський форт, і польські доти, та й просто залишки фортець, які й сьогодні можна часом натрапити на узліссях. Люди жили у цьому краї споконвіків. Свідчать про це і численні висліди археологічних розкопів, у тому числі біля Гаїв-Лев'ятинських, Полуничного, Хотина, Пляшевої...

Свідчать про це і назви населених пунктів, древні, аж сиві: Городище, Межиріччя, Підзамче, Теслув... Від цих найменувань віє духом прадавніх людських осель, багато разів руйнованих, та знову і знову відроджуваних. Половці-кипчаки, турки з татарами, шведська армія Карла XII й французи під проводом Наполеона, польські й німецькі, російські й радянські війська неоднораз прокочувалися дорогами нашого краю зі сходу на захід і з заходу на схід, декотрі з них – підминаючи й плондруючи, залишаючи по собі згарища й пустку, вліт і сиріт, сіючи

оповідей Миколи Костомарова, Модеста Львицького. Край, де збереглися звичаї ще дохристиянської доби. Обряд Водіння Куста – тому переконливий приклад. Це – світлий край науки і культури, осяяний мудрістю давніх філософів і митців, письменників та мислителів, духовних і світських мудреців. Кризь віки лине і лється в майбуття сяйво Пересопницького Євангелія, Острозької Біблії, «Граматики» Мелетія Смотрицького, острозького видання «Букваря» Івана Федорова.

Кравчук, перший Президент України нової доби.

На Рівненщині бували Григорій Сковорода й Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Леся Українка. І пам'ять про цю землю вони несли й берегли. А ще була вона гостинною до Оноре де Бальзака, коли той проїздив через Радивилів на Бердичів, аби там узяти шлюб з Євеліною Ганською, до Ярослава Гашека, котрий перебував на Рівненщині в роки Першої світової війни у складі чеських (білочеських!)

ЗНАЙ СВІЙ КРАЙ

ЧЕРЕЗ РАДИВИЛІВ, В'ІЗНІ ВОРОТА НА РІВНЕНЩИНУ

Це – край майстрів і ремесел. Іще на перших сторінках «Слова про Ігорів похід» гримлять об шоломи мечі харалужні – і це наш Харалуг дав цю назву. Це – край письменників. У XVI – XVIII сторіччях у келіях монастирів Дубна, Дерманя та Острога творили свої оди, епіграми і поеми перший ректор Острозької академії Герасим Смотрицький і його син Мелетій – автор вже згадуваної «Граматики». Симон Пекшич, дід Ян Наливайко – брат славетного отамана, ієромонах Віталій, Касіян Сакович і викладач «найубожешої школи з Ровного», схований за криптонімом «М. Н.», у Теслув'ї жив і похований поет XVI століття Іван Журавницький.

Це – край відчайдушів і воїнів, край славетних битв, звитяжних перемог і гірких поразок. Скільки чужинецьких військ прокотилося його дорогами, як довго заживали рани, спричинені ними...

Острог, Дубно, Дермань, Корець, Клевань, Степань, Радивилів – міста й містечка, назавше вписані в історію народу України іменами своїх дочок і синів. У селі Миллятин, тепер Острозького району, в самому кінці минулого сторіччя народився Олександр Стефанович, один з найбільших поетів української еміграції в Америці. В Дермані народилися і зростали перекладач антич-

легіонів. І в його безсмертному романі бравий вояк Йозеф Швейк згадує, що мав приятеля Іржика зі Здолбунова. Земля ця ставала й останнім притулком для воїнів, своїх і чужих. Церкви на Козацьких Могилах біля Пляшевої зберігають у своїх саркофагах розсіпи козацьких черепів, мічених ворожими шаблями. «Іх там триста, як скло, та вариства лягло»... А ще сотні й тисячі борців за Україну лежать у знамих і безіменних могилах на цвинтарях і вздовж доріг. Піхотинці й кіннотники Першої та Другої світових воєн, а між них серб Олеко Дундич і основоположник нової єврейської (ідиш) літератури Ошер Шварцман спочивають у землі Рівненщини. Анна Оленіна-Андрюха, возведена в поезіях О. Пушкіна, похована у Свято-Троїцькому монастирі в Корці. Польський авангардист, поет і художник Станіслав-Ігнаці Віткевіч, котрий вкотив собі віку в трагічні вересневі дні 1939-го, був похований на цвинтарі села Великі Озера (Дубровицького району).

Але це й земля молодих. Щовересня відчиняються двері університетів у Рівному і Острозі, коледжів, технікумів та училищ у містах та містечках області. Тришки збентежені першокурсники вступають до храмів освіти, аби кілька наступних років присвяти-

дах. Примхлива й не завжди ласкава доля розкидала їх з Поліського краю по Америках і Канадах, Росіях та Австраліях, Франціях та Німеччинах, Бразиліях та Аргентинах. І звідтам, з закрай світу тягнуться до Рівненщини тугі напнуті незримі ниточки, якими в'яжуться душі емігрантів з рідним краєм. Можна купити туристичну путівку, приїхати, побачити, відвідати «територію області», але у країну дитинства візи, на жаль, не видаються. Краса цієї землі стримана й неяскара, як і властиво істинній красі. Чимось нагадує вона прадавню поліську вишивку: домінує в ній чорний колір, і лише потім йдуть інші кольори. Так і в природі у наших краях, рідкісний чорний лелека гніздиться в болотистих нетрях на півночі області, і навіть загадкові чорні озера чаються посеред наших лісів, темно-карим поглядом невіддивно задивившись у небо. Рідкісні птиці й тварини, трави й дерева, які збереглися на Поліссі, самим своїм існуванням підтверджують неповторність цієї землі.

Архітектура краю теж строга й велична, навіть у руїнах. Недалеко залишки Корецького замку привернули увагу Т. Шевченка – й він замалював їх для етнографічної експедиції, в склад якої проїздив Рівненщиною. А вже ті споруди, що збереглися – замки в Дубні й Острозі, монастир у Межиріччі – є справжніми перлинами будівничого мистецтва. Гордість краю – й древні храми в Острові, Митниці, Коритному...

Рівненщина. Полісся. Наш край. Земля, що наділена могутнім природно-ресурсним потенціалом. У її надрах – чорно-сірий базальт і сонячно-золотавий бурштин, блискучі алмази і небесні фосфорити. Окрім величезних запасів будівельних матеріалів, рівненська земля

має в собі цілющі джерела мінеральних вод, зокрема в древньому Острозі та старовинній Степані. Азотно-радонові джерела у Корці за своїми лікувальними властивостями не поступаються цхалтубським із Кавказу.

Рівненщина. Полісся. Наш край. Земля, що має потужну розгалужену промислову базу. Підприємства Рівненщини підтримують ділові контакти з багатьма зарубіжними фірмами. За межами України Рівненщина виділяється, насамперед, виробництвом лляних тканин, нетканих матеріалів, деревнострожкових плит, мінеральних добрив, цементу, електроенергії. Оновлюється поліське село. До землі повертається її власник – дбайливий господар.

Рівненщина. Погорина. Полісся. Наш край. Земля сивих легенд і мелодійних пісень, земля вишивальниць, гончарів, різьбярів, поетів і хуложників. На пер-

Що могло перетривати віки? Будівлі руйнуються і занепадають, дерева старіють і всихають. Навіть ріки змінюють русла, щоправда, не завше з власної волі. Один тільки ландшафт лишається тривким у часі, хоча і він не вічний. Про це думаєш, споглядаючи пагорби Мізоцького кряжу чи урвища понад рікою з Надслучанської Швейцарії, заплави древніх річок Пляшівки і Слонівки, які несуть свої води до Стиру. Ці самі краєвиди могли бачити люди, які мешкали на цій землі сто, двісті, тисячу років тому. Це – таємничо-загадковий край купрінової «Олесі», хрестоматійних «Дітей підземелля» Володимира Короленка, історично-містичних

рис Тен (Микола Хомичевський) та Улас Самчук, прозаїк, творчий доробок якого висувався на Нобелівську премію. З Дюксина походив Ніл Хасевич, художник, випускник Краківської академії мистецтв, який усе своє обдарування поклав на вівтар ідеї національного визволення. Вулицями Рівного в роки Другої світової ходили не лише партизани-підпільники, а й полум'яні поети Олена Теліга та Олег Ольжич. За волю й майбутнє України віддали вони свої життя. У Добриводі народився талановитий поет-«шістдесятник» Грицько Чубай.

У селі неподалік Рівного, у Великому Житині, зростав Леонід

чому зростанню. Світло культури і знань струменить над прадавнім краєм. Мудрість великих попередників засвоюється вдячними нащадками.

А ще це – земля дітей. Коли раннього липневого ранку чуєш, як у Клевані чи Олександрії, Новоставі чи Радивиліві сурма будить мешканців літніх відпочинкових таборів, усіх тих «Берізок» і «Джерелець», «Веселок», коли бачиш, як вони дружними лавами йдуть, юні і запальні, приходить унаочнене розуміння того, що край цей має майбутнє. Діти виростають кращими за своїх батьків – це давня й незаперечна істина. Синів і дочок цієї землі можна знайти по всьох усьох

стає дивувати світ поліський серпанок, який є обов'язковим атрибутом народного костюма. В руках рівненських умільців народжуються шедеври чорної та білої поліської кераміки. Все більше і більше шанувальників знаходить духовне мистецтво древнього краю. Воно відроджується, і, як та червона ниточка-горина у вишитті, поєднує минулі та майбутні покоління.

Рівненщина. Погорина. Полісся. Наш край. Земля, що вірно шанує предків, дбайливо оберігає минувшину і трепетно зазирає у завтрашній день, сповнений новизни, неспокою і насаги.

Олександр ІРВАНЕЦЬ.